

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr ⁹²⁵⁰
DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt 1033/4

WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIEŃ szybu "Irena"

kwa Victoria

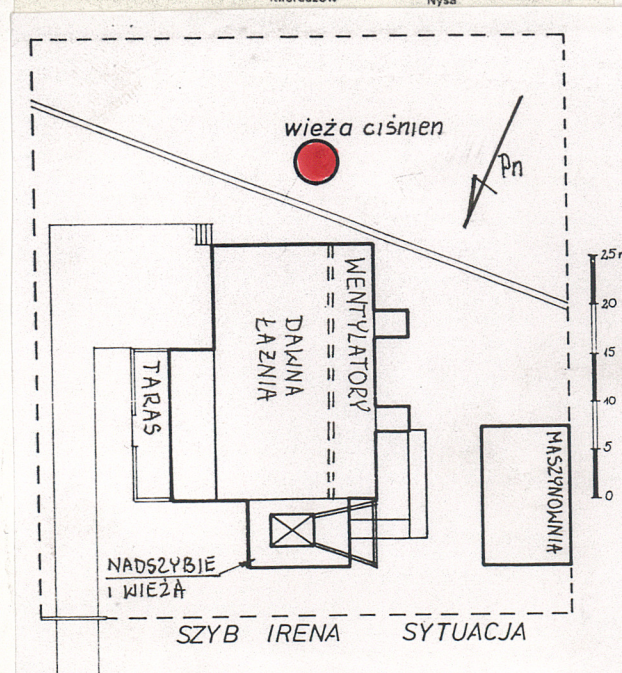
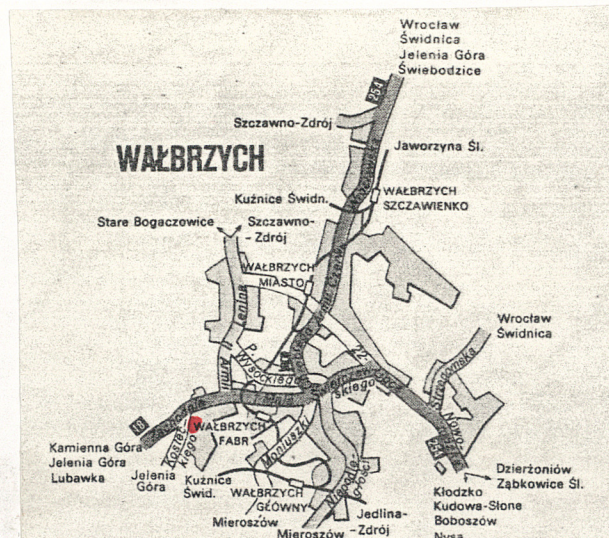
2. Czas powstania

1907

3. Miejscowość

WAŁBRZYCH

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres KWK "Victoria", szyb "Irena",
ul. Emilii Plater

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo wałbrzyskie

gmina Wałbrzych

pow. miejski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Waldenburg (do 1945 r.)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Wałbrzych

8. Właściciel i jego adres
KWK "Victoria", Wałbrzych,
ul. Kosteckiego 7

9. Użytkownik i jego adres
KWK "Victoria", Wałbrzych,
ul. Kosteckiego 7

10. Rejestr zabytków

Nr 816/wz data 25.08.1981

Wieża ciśnień położona jest w odległości ok. 5,0 m. na południe od hali wentylatorów i łaźni szybu "Irena, w zabudowie luźnej.

Materiał. Wieżę posadowiono na fundamencie wykonanym w konstrukcji murowanej, z cegły ceramicznej, pełnej. Mury nośne wykonano z cegły ceramicznej, pełnej, na zaprawie cementowo-wapiennej. Ściany zewnętrzne budowli spoinowano, wewnętrzne tynkowano i bielono. Posadzka przyziemia betonowa, gładzona. W latach 50-tych XX w. w połowie wysokości trzonu zabudowano maszynowy strop betonowy, oparty na szynach stalowych, dwuteowych. W głowicy wieży zabudowano stalowy zbiornik wody, cylindryczny, typu Intze, oparty na koronie murów trzonu za pośrednictwem kamiennego i stalowego pierścienia. Wokół zbiornika poprowadzono pomost stalowy szer.

0,6 m. Ściany osłonowe zbiornika wykonano w konstrukcji szkieletowej, stalowej, z dwuteowników i kątowników. Wypełnienie tej konstrukcji stanowi beton wylewany na siatce Rabitza. Bezpośrednio na głowicy oparto stropodach żelbetowy, wykonany w analogicznej technologii jak ściana osłonowa zbiornika. Zbiornik, ściana osłonowa i pomost stanowią połączone z sobą i trzonem konstrukcję. Dach pokryty papą na lepiku. Komunikację pionową realizowano przy pomocy stalowej drabiny usytuowanej przy ścianie wewnętrznej trzonu. Stolarka okienna trzonu stalowa, typu przemysłowego. Drzwi drewniane, klepkowe, jednoskrzydłowe, wtórnie obite stalową blachą ocynkowaną.

Plan. Trzon wieży posadowiono na rzucie koła o średnicy wewnętrznej 3,65 m. Pierwotnie w przyziemiu mieściła się pompa tłokowa o napędzie parowym, później odśrodkowa o napędzie elektrycznym podciągająca wodę ze studni do wieżowego zbiornika wody.

Bryła. Wieża typu "grzybka", niepodpiwniczona, 2 kondygnacyjna ze zbiornikiem wody typu Intze w głowicy i drugim (wtórnym) na drugiej kondygnacji trzonu. Trzon w postaci stożka ściętego o średn. zewn. w przyziemiu 4,75 m., w koronie ok. 3,5 m. Głowica mocno nadwieszona nad trzonem o średn. ok. 4,7 m. Przykryta stożkowym dachem o niewielkim spadku, z którego szczytu wychodziła stalowa rura wywietrznika.

Elewacje. Ceglane, spoinowane, symetryczne, osiowe. Skromny detal architektoniczny, na który składają się ceglane, spoinowane opaski prowadzone na wysokości odsadzki trzonu na wys. ok. 1,6 m. i w partii przejścia trzonu w głowicę. Portal drzwi ceglany, spoinowany. Analogicznie rozwiązano otwór okienny górnej kondygnacji trzonu. Podobnie jak w przypadku otworu wejściowego także tutaj akcentowany jest łuk zwieńczenia otworu okiennego. Parapet okna ceglany. Elewacja głowicy gładka, pozbawiona otworów okiennych. Jedynym elementem wystroju plastycznego są tynkowane opaski prowadzone u podstawy głowicy i w jej koronie, u podstawy szerokiego okapu dachu. Efekt plastyczny zyskano poprzez kontrast historyzującej formy ceglanego, stożkowego trzonu przetwarzającego w detalu formy bliskie "romanizmowi" z surową, monolityczną formą mocno nadwieszoną nad trzonem cylindrycznej głowicy, która zdaje się eksponować przemysłowe funkcje budowli.

Instalacje. Brak. Pierwotnie elektryczna (oświetlenie i siła), odgromowa, wodna i kanalizacyjna.

Wodociągową, przemysłową wieżę ciśnień zbudowano celem zaopatrzenia w wodę łaźni górniczej szybu "Irena". Czerpano stąd wodę również dla łaźni górniczych pobliskiego szybu "Gabriel". Budowla zyskała standardowy kształt wieży typu "grzybka", znany od lat 80-tych XIX w. i szeroko stosowany w przemyśle, komunikacji kolejowej oraz w komunalnych wieżach ciśnień przełomu XIX/XX w. Rozwiązania techniczne budowli zostały opatentowane w 1883 r. przez inż. Otto Intze, którego zbiornik determinował architekturę budowli. Wodociągową wieżę ciśnień eksploatowano do lat 50-tych XX w. Później wskutek uszkodzenia stalowego płaszcza zbiornika wody - umieszczonego w głowicy - w kondygnacji podzbiornikowej zainstalowano niewielki zbiornik stalowy o poj., ok. 100 l. wody, który służył do splukiwania ustępu zabudowanego w przyziemiu trzonu wieży. Ustęp ten zlikwidowano w 1986 r. gdy realizowano program przysposobienia zespołu "Irena" i "Gabriel" do roli Ośrodka Dawnej i Nowej Techniki Górniczej. Zlikwidowano wówczas wtórną dobudówkę parterową zawierającą z sobą wieżę ciśnień z halą wentylatorów i łaźni hakowej szybu "Irena" a w której zorganizowano w latach 50-tych XX w. pomieszczenie socjalne (szatnię). Od tego czasu wieża definitywnie przestała pełnić funkcje użytkowe. Wyłączona z ruchu stanowi jednak istotny element krajobrazu kulturowego zespołu szybu. Historyzm architektury znakomicie koresponduje przy tym z architekturą zespołu szybu "Irena". Sama wieża stanowi po dziś dzień interesujący przykład rozwiązania technicznego niewielkiej wieży ciśnień grupy "D" (wg. typologii opracowanej w 1991 r. przez dr Stanisława Januszewskiego).

<p>14. Kubatura</p> <p>ok. 1000 m³ poj. zbiornika wieżowego ok 25 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>ok. 10 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>wodociągowa wieża ciśnień - przemysłowa</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>wyłączona z eksploatacji - programu użytkowego brak</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie. ich przebieg i dokumentacja</p> <p>Była, plan i elewacje wieży ciśnień utrzymały kształt pierwotny. W końcu lat 50-tych XX w. w trzonie wprowadzono masywny strop międzykondygnacyjny. zabudowano na nim zbiornik wody o poj. ok. 100 litrów. W przyziemiu wieży zabudowano szalet. Wieżę odbudowano z jednej strony barakiem socjalnym. Wejście do wieży (na parterze) prowadziło przez szatnię w baraku. Zlikwidowano drabinę stalową w trzonie, Zlikwidowano stolarkę okienną w oknie trzonu. Dostęp do nowego zbiornika możliwy był z zewnątrz - drabiną dostawianą do trzonu. Obecnie górne kondygnacje wieży nie są dostępne. W 1986 r. zlikwidowano barak, o którym mowa wyżej. Zlikwidowano szalet. Nie wprowadzono jednak nowego programu użytkowego budowli (proponowano program korespondujący z programem poznawczym i obsługą ruchu turystycznego mającego miejsce na terenie ODINTG.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Budowla pozostaje w dobrym stanie technicznym. Fundamenty, mury nośne, wtórny strop międzykondygnacyjny trzonu, dach dobre. Niezbędne jest położenie nowego pokrycia płyty dachu. Brak stolarki okiennej. Drzwi wejściowe zniszczone. Wieża nie była konserwowana od lat 50-tych XX w. Stan zbiornika w głowicy nieznany z powodu braku możliwości dostępu.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>- Budowla prezentuje wartości historyczno-techniczne i architektoniczne stanowiąc modelowe rozwiązanie małej przemysłowej wieży ciśnień, której architekturę utrzymano w duchu historyzmu. Walory techniczne, architektoniczne i krajobrazowe nakazają ochronę prawną obiektu przez wpis do rejestru zabytków, również z uwagi na związki funkcjonalne obiektu z zabytkowym zespołem szybu "Irena", (dokończenie opisu - patrz wkładka nr 2)</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- S. Januszewski, T. Szpineter, J. Dobesz, Zabytki techniki w górnictwie Zagłębia Dolnośląskiego, w: Raporty Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1980, mps., cz. I-III,
- S. Januszewski, Zabytki techniki Dolnego Śląska, Warszawa 1988,
- Zabytki techniki górniczej Zagłębia Dolnośląskiego, pod red. S. Januszewskiego, Wałbrzych 1988.

22. Biblioteka

- Fotografie wieży i obiektów zespołu szybu "Irena" wykonane w 1979/80 i 1984/86 r. w: zbiory Inst. Hist. Arch., Szt. i Techniki Politechniki Wrocławskiej.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst. - dr Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki dr Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów archiwum BSIDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (dąty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki Nr 1 - dokumentacja fotograficzna i rys.

Nr 2 - dokumentacja rysunkowa

Nr 2 - dokończenie opisu rubryki nr 20

1. Miejscowość

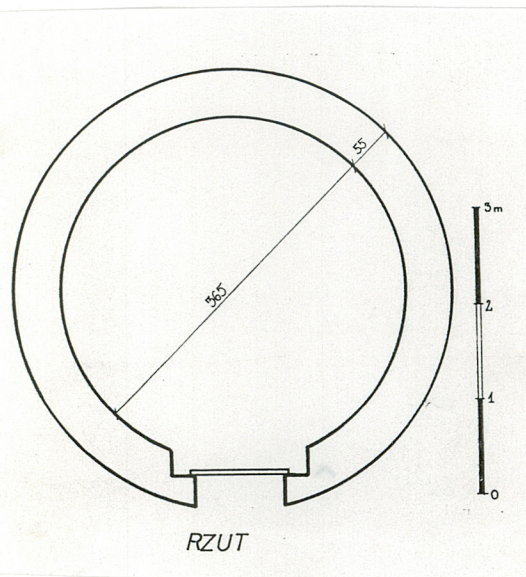
WAŁBRZYCH

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

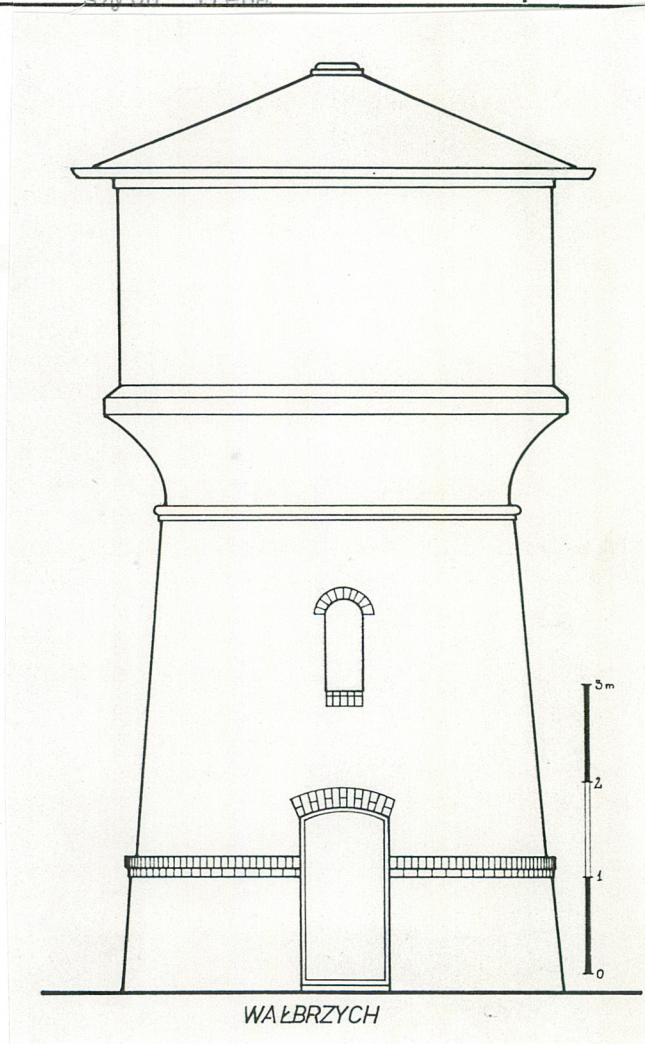
WODOCIAGOWA WIEŻA CIŚNIENIOWA
szybu "Irena"

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna i rysunkowa

Rzut przyziemia

Elewacja pld.

Trzon i głowica wieży od zach.

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: archiwum BSidZT S. Januszewski

KRZYSZTOF MICHAŁSKI
FOT. VICTORIA - IPENH.

1. Miejscowość WAŁBRZYCH	2. Obiekt (nazwa jak na karcie) WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIEN szybu "Irena"	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) dokończenie opisu rubryki nr 20
-----------------------------	---	---

- dokończenie opisu rubryki nr 20 - - utrzymać oryginalną bryłę, plan, elewacje wieży, odbudować stolarkę okienną i drzwiową,
- dopuszcza się demontaż stalowych zbiorników wieżowych,
 - właściciel winien przedstawić program użytkowy obiektu, którego wdrożenie gwarantować będzie utrzymanie zabytku,
 - w programie likwidacji kopalń wałbrzyskich i rekultywacji terenu powierzchni KWK "Victoria" bezwzględnie egzekwować by zabezpieczono odpowiednie środki finansowe, stworzono odpowiednią strukturę, które umożliwią udostępnienie obiektu społeczeństwu i aktywną ochronę zabytkowego zespołu szybu "Irena",
 - wszelkie prace remontowe i konserwacyjne prowadzić pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 25.07.1993 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: